

Лабораторна робота «Дифракція електронів»

Лабораторна робота №1
Тема: Дифракція електронів
Мета: 1) Ознайомитися з методом Дебая-Шеррера при дослідженні дифракції електронів.
2) Визначити відстань між атомними площинами, на яких відбувається дифракція електронів у графіті.
Обладнання: електронно-дифракційний апарат зі штативом, джерело живлення, резистор, джерело енергії, штатив, циліндр.
Принцип: електрони дифрагують на полікристалічній плівці графіту, на флуоресцентному екрані з'являються кільця інтерференції. Між площинами відстань у графіті розраховується виходячи з діаметру кілець і прискорюючої напруги.
Основні теоретичні відомості:
За гіпотезою де Бройля, для пояснення явища дифракції електронів вводиться поняття довжини хвилі λ електрона, що залежить від імпульсу $\lambda = \frac{h}{p}$, де $h = 6,625 \cdot 10^{-34}$ Дж·с стала Планка.
Імпульс розраховується зі швидкості v електронів при прискорюючій напрузі U_A : $\frac{1}{2}mv^2 = \frac{p^2}{2m} = e \cdot U_A$
Таким чином, довжина хвилі де Бройля в нерелятивістичному $\lambda = \frac{h}{\sqrt{2me \cdot U_A}} = \frac{150}{\sqrt{U_A}} \cdot 10^{-10}$ м, де $e = 1,602 \cdot 10^{-19}$ Кл, $m = 9,109 \cdot 10^{-31}$ кг.
В даній роботі досліджується дифракція електронів на полікристалічній графітній плівці методом Дебая-Шеррера.

Полікристалічна плівка складається з великої кількості малих кристалів. Коли пучок електронів падає на напильну плівку полікристалічного графіту, відбувається дифракція електронів. Виходячи з цих кристалів, відбувається дифракція електронів. Оскільки окремі кристали розташовані в полікристалічній плівці хаотично, то інтерференційна картина на екрані буде складатися з випадково розподілених кілець. Інтерференційний максимум виникає за умови, яка визначається формулою Вульфа-Брегга:
 $d \cdot \sin \theta = n \frac{150}{\sqrt{U_A}}$, де d - відстань між атомними площинами в ангстремах, θ - Бреггівський кут (кут між пучком електронів і площинною ґратки), n - порядок максимуму, U_A - прискорюючий потенціал у вольтах. При великих U_A ($U_A > 10$ кВ) довжина хвилі де Бройля мала ($\lambda < 0,12$ А), тому $\theta < 0,02$ радіан і $\sin \theta \approx \theta$. Кут θ досить просто зняти, знаючи радіус кілець M і відстань від кристала до екрана L . $\tan 2\theta = \frac{2}{L} \approx \sin 2\theta = 2\sin \theta \approx 2\theta$. Підставляючи значення $\sin \theta$ у формулу Вульфа-Брегга, отримаємо залежність радіуса дифракційного кільця від L, d і U_A :
 $M = n \frac{L}{2} \sqrt{\frac{150}{U_A}}$
Враховуючи, що в даній схемі $L = 2R$, де $R = 0,5$ м - радіус екрану, отримаємо: $M = \frac{R}{2} n \sqrt{\frac{150}{U_A}}$
Хід роботи
Вмикаємо експериментальну установку та за допомогою зміни напруги U від 3 кВ до 10 кВ спостерігаємо зникнення кілець та вимірюємо їх діаметри використовуючи штативні циліндри. Дані заносимо до таблиці. Визначаємо U_1, U_2, U_3 з виміряних d , а також визначаємо $\lambda = n \frac{150}{\sqrt{U}}$, $n = 1, 2, \dots$

l (кВ)	$d_{св}$ (мм)	d_{28} (мм)	d_{32} (мм)	d_{23} (мм)	M_2 (мм)	M_3 (мм)	$\lambda \cdot 10^{-12}$ м
3	23,2	30	43,5	52,2	13,3	24,075	22,36
4	21,6	26,1	38,9	48,1	11,925	21,25	19,38
5	18,3	23,1	32,3	39,6	10,35	17,875	17,32
6	17	22	31,4	36,2	9,75	16,9	15,81
7	16,8	19	29,5	34,3	8,96	15,85	14,63
8	16,4	18,2	28	32,2	8,65	15,2	13,69
9	14	16,6	25	30	7,65	13,78	12,91
10	13,6	15,9	24,3	28,6	7,375	13,225	12,25

За допомогою МНК визначаємо міхніщину виготовлення d_1 та d_2 ; графіки $M_2 = f(\lambda)$ та $M_3 = f(\lambda)$, $n=1,2$

y	x
T_1 12,875	20
T_2 7,375	13

M_2 :

$$A = (0,59 \pm 0,024) \cdot 10^9$$

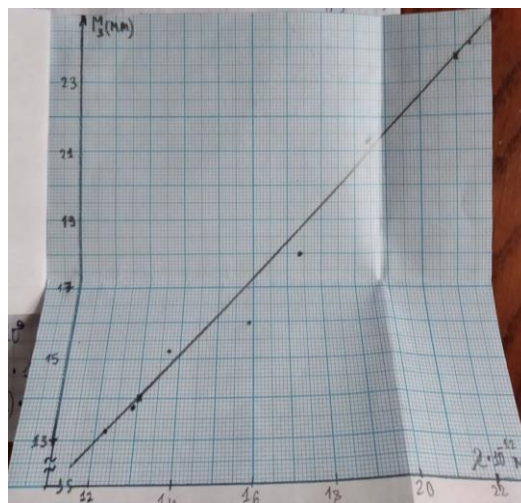
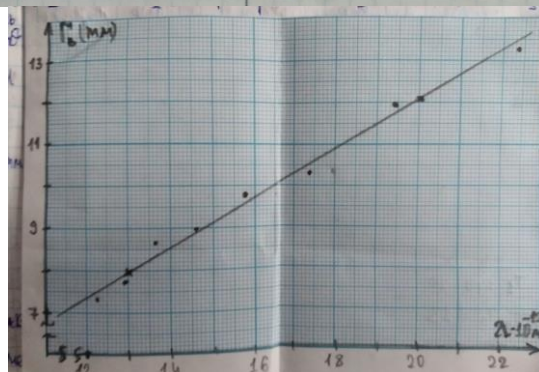
$$B = (0,287 \pm 0,35) \cdot 10^{-12}$$

$$d_1 = (0,229 \pm 0,021) \cdot 10^{-9} \text{ м}$$

$$A = (1,071 \pm 0,041) \cdot 10^9$$

$$B = (0,117 \pm 0,08) \cdot 10^{-12}$$

$$d_2 = (0,126 \pm 0,006) \cdot 10^{-9} \text{ м}$$

Висновок: на лабораторній роботі ознайомились з методом Дебая-Шерера при дослідженні дифракції електронів. Визначили відстань між атомними площинами графіту в яких була дифракція електронів: ~~d_1~~
 $d_1 = (0,229 \pm 0,021) \cdot 10^{-9} \text{ м}$ та $d_2 = (0,128 \pm 0,006) \cdot 10^{-9} \text{ м}$ при $n=1$ та $d_1 = (0,458 \pm 0,042) \cdot 10^{-9}$, $d_2 = (0,252 \pm 0,012) \cdot 10^{-9} \text{ м}$ при $n=2$. Похибка при вимірюванні d виникла значно велика через роботу експериментаторів, а саме неточні виміри штангенциркулем вплинули на похибку. Значення були отримані близькі до табличних, ~~тобто~~ ~~тобто~~ похибка майже не впливає на результати обчислень.